

terecht besloten die in haar boek aan de schandpaal te nagelen. Men mag van bodemkundigen en geografen misschien niet verwachten dat ze op de hoogte zijn van alle regels der historische kritiek, het is toch niet te veel gevraagd dat zij historische bronnen in de beste, dat wil zeggen haast altijd de meest recente, uitgave citeren.

Op blz. 119 wordt aangemelijk gemaakt dat in Groningen in 1426 wel een overstroming heeft plaats gehad, hoewel deze in geen enkele kroniek wordt vermeld. Westendorp, *Jaarboek Groningen*, dl. II, blz. 421, noot 675 noemt echter een 'Chronica der Freesen' in handschrift die wel iets dergelijks vermeldt, hoewel ik niet zou weten welk geschrift hij daarmee op het oog heeft en hij niet in zijn eerste slordigheid gestorven is. Als ik tenslotte nog vermeld, dat graaf Willem IV van Holland niet de vader, maar de oom van Albrecht was, zal het wel duidelijk zijn, dat in dit boek voor op fouten beluste recensenten weinig eer te behalen is, als zij hun heil zoeken in vitterijen van bovengenoemde aard.

Liever wil ik nog eenmaal mijn grote bewondering voor deze prestatie uitspreken. De schrijfster heeft er in het algemeen van afgezien uit haar kritische bronnenanalyses zelf de conclusies voor de geschiedenis in breder verband te trekken. Wel geeft zij na iedere vijftig-jarige periode een kort overzicht; dit is echter niet veel meer dan een toelichting van de ook dit keer weer toegevoegde diagrammen. Slechts op het eind van haar boek, keert zij zich tegen de onder meer door de geograaf Bakker uitgesproken mening, dat we moeten spreken van een Karolingisch-Ottoonse en een laat-middeleeuwse transgressiefase. Zij meent daarentegen dat er in iedere eeuw wel een paar overstromingen geweest zijn en toont met de stukken in de hand aan, dat Bakker dwaalt, als hij de zestiende eeuw voorstelt als een tijd van weinig talrijke en weinig hevige stormvloeden. Verder moeten de gebruikers van het boek maar zelfde consequenties trekken. Persoonlijk geloof ik, dat het mogelijk moet zijn enige correlaties te leggen tussen de economische conjunctuur en de veelvuldigheid van de overstromingen. Nu de vloed van 1470 definitief naar het rijk der fabelen is verwezen, lijkt het mij verleidelijk de voorspoedige jaren 'in hertog Karls tiden' waarvan de Enquete van 1494 nostalgisch rept, in verband te brengen met de geringe wateroverlast tijdens zijn regering, terwijl nog in het jaar van zijn dood, 1477, Holland getroffen werd door een zware stormramp. Hollands economische opbloei na 1585 en de successen van de 'Tien Jaren' zullen niet weinig bevorderd zijn door de afwezigheid van stormvloeden in de periode 1585-1600. En zo zijn er nog meer zaken.

Mej. Gottschalk acht met dit boek haar taak niet beëindigd. Zij zal zich nu gaan bezig houden met de zeventiende en achttiende eeuw, want, zo zegt zij, 'onzekerheden moeten verwijderd worden'.

H. P. H. Jansen

H. A. Drielsma, *Grondbezit en mutatierechten in het oude Friesland* (Leeuwarden: Fryske Akademy, 1974, 173 blz., ISBN 90 6171 457 5).

De Leidse emeritus-hoogleraar belastingrecht heeft in dit boekje een historisch overzicht gegeven van de betalingen, die in Westerlauwers Friesland bij eigendomsovergang van onroerend goed aan de overheid gedaan moesten worden, met name in de tijd van de Republiek.

Na een inleiding, waarin de schrijver er op wijst, dat rechtshistorische literatuur over dit onderwerp nagenoeg ontbreekt, en na een kort hoofdstuk over de geldelijke verplichtingen bij overgang (door overlijden of onder levenden) van Fries onroerend goed in de middeleeuwen, behandelt hij achtereenvolgens het consentgeld, het - van het consentgeld ten

RECENSIES

onrechte niet steeds onderscheiden - recht op de aliëneren, en het collateraal. Het consentgeld, ten bedrage van de zesenvijftigste penning, was sedert 1504 verschuldigd bij elke verkrijging door koop, ruil, legaat of schenking van onroerend goed; later verschuift de grens wat. Weigering van consent kon plaats vinden bij onbevoegdheid of onbekwaamheid van de verkoper, wegens uitoefening van naastingsrecht of wanneer derden een beter recht tot de zaak bewezen. Terecht betoogt de schrijver, dat het zinloos is te onderzoeken, of het consentgeld als een belasting beschouwd moet worden dan wel als een retributie: men onderscheidde destijds deze begrippen nog niet. Op den duur kwam het consentgeld geheel ten goede aan het lokaal bestuur van de plaats waar het goed gelegen was. Het recht op de aliëneren bedroeg aanvankelijk eveneens de zesenvijftigste penning - wat verwarring met het consentgeld in de hand werkte -, maar werd later verhoogd tot de veertigste penning. Het was verschuldigd naast het consentgeld bij vervreemding van onroerend goed; de opbrengst kwam de provincie toe. Het collateraal - een belasting op hetgeen men uit de zijlijn of van vreemden erft of geschonken krijgt - is in Friesland eerst in 1716 ingevoerd. Deze belasting beliep normaliter de veertigste, in bijzondere gevallen de dertigste penning. In het kader van deze belasting behandelt de schrijver ook het recht van exue (belasting op vererving op niet-ingezetenen: 117 vlg.).

Het is overduidelijk, dat in dit boek een belastingjurist aan het woord is, wie op zijn eigen vakgebied geen zee te hoog gaat. Aan enkele kleinigheden kan men merken, dat hij geen professioneel Fries rechtshistoricus is: hier en daar citeert hij in het hoofdstukje over de middeleeuwen oude uitgaven terwijl er nieuwere en betere zijn. Maar voor zo ver ik kon nagaan is daar nergens een ongeluk het gevolg van geweest. Wat lastig, maar meestal niet werkelijk storend is de onzichtbare niet-oplossing van sommige afkortingen, de weergave dus alléén van de letters die in de bron staan, niet aangevuld tot woorden en vaak zelfs met weglating van de signalen, die aanduiden, hoe de afkorting moet worden aangevuld: 'Is na D^e. G. en V.' zal wel betekenen: 'Is na deliberatie geresolveert ende verstaan' (49); 'suppln.' zijn supplianten, 'Mat.' is Majesteyt (51). Enigszins misleidend zijn echter wel vormen als 'dienen' voor dienende (51), 'daff' en 'dinnen' voor respectievelijk daeraff en daerinne (54), 'ovde' voor over de (90). Maar dit zijn minieme puntjes van kritiek op een voortreffelijk boek! Daar het manuscript in maart 1973 afgesloten is, kon niet meer verwezen worden naar het later verschenen opstel van M. S. van Oosten: 'Vredeban en bezitsbescherming' in het *Speculum Langemeijer*.

Een volledige literatuuropgave (9-24), enkele belangrijke bijlagen en personen- en zakenregisters completeren dit boekje, dat ver doordringt in 'terra incognita': een in hoge mate grensverleggend onderzoek.

P. Gerbenzon

R. van Roosbroeck, *Willem de Zwijger, Graaf van Nassau, Prins van Oranje; een kroniek en een epiloog*. Voorwoord door Hendrik Brugmans. Nawoord door Gaston Eyskens (Den Haag: W. Gaade b.v./Antwerpen: Mercatorfonds N.V., 1974, 491 blz., f 265,-).

In 1973 verscheen vanwege het Mercatorfonds te Antwerpen, op initiatief van de 'Bank van Parijs en de Nederlanden België', *Guillaume le Taciturne, Comte de Nassau, Prince d'Orange* van Y. Cazaux: een door deze auteur hier en daar herziene en aangevulde editie van zijn *Guillaume le Taciturne. De la 'Généralité' de Bourgogne d la République des Sept Provinces-Unies* (Paris, 1970).

Dit indrukwekkend kostbaar geïllustreerd volumen kende reeds één jaar later een al even